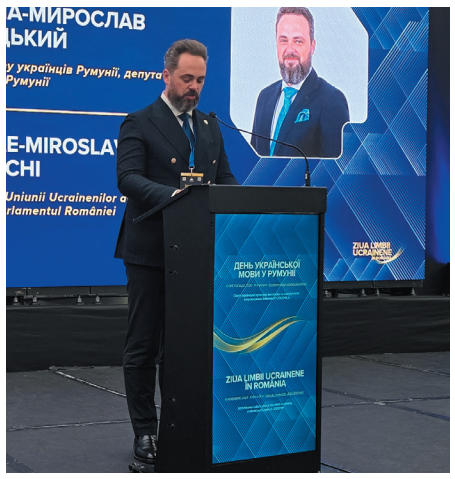
ECOURI UCRAINENE

Revistă literar-culturală şi educativ-informativă a Uniunii Ucrainenilor din România

90 | NOIEMBRIE 2026

Ziua Limbii Ucrainene în România

În data de 9 noiembrie 2026, Uniunea Ucrainenilor din România a organizat, la București, cea de-**a IX-a ediție** a evenimentului **Ziua Limbii Ucrainene în România**, reunind reprezentanți oficiali din România, din Ucraina și din Republica Moldova, parteneri instituționali, prieteni ai Uniunii, reprezentanți ai Congresului Mondial al Ucrainenilor și ai altor organizații partenere.

Programul a debutat cu un vernisaj de fotografie și deschiderea oficială, urmate de un concert de muzică clasică, ce a adus în prim-plan expresivitatea și valoarea patrimoniului muzical.

Un moment deosebit al evenimentului l-a constituit lansarea monografiei **„Istoria Uniunii Ucrainenilor din România și a comunității ucrainene”**, o lucrare dedicată parcursului organizațional al UUR și evoluției comunității ucrainene din România. Lucrarea apărută la inițiativa președintelui Uniunii Ucrainenilor din România, deputatul Nicolae-Miroslav Petrețchi, și coordonată de conf. univ. dr. Ioan Herbil, președintele Filialei Cluj a UUR, își propune să contribuie la păstrarea memoriei instituționale și la valorificarea experienței acumulate de-a lungul timpului. Apariția unei asemenea lucrări oferă un reper documentar pentru înțelegerea evoluției organizației și a activităților sale, iar participarea reprezentanților filialelor din întreaga țară la acest moment editorial a subliniat caracterul colectiv al istoriei organizației și importanța documentării activității desfășurate în comunitățile locale.

Programul a reunit momente de teatru, poezie, muzică instrumentală și recitaluri vocale, alături de reprezentațiile ansamblurilor artistice ale filialelor UUR din țară. Diversitatea momentelor prezentate a adus în prim-plan expresii ale patrimoniului cultural ucrainean și activitatea artistică desfășurată în cadrul comunităților locale.

Pe scenă au evoluat trupa de teatru „Favorit” a Filialei București a UUR și Mihai Traista, președintele filialei, care a susținut un recital de poezie. Publicul a avut, de asemenea, ocazia să urmărească un recital de vioară susținut de Natalia Pancec, șef de partidă la vioara I în Orchestra Simfonică a Filarmonicii „George Enescu” din București. Programul a continuat cu recitalul vocal al Siminei Colopelnic, elevă a Colegiului Național „Dragoș-Vodă”, și cu un moment de poezie susținut de Marta Shendyruk, elevă a Colegiului Național „Petru Rareș”.

Prin participarea ansamblurilor și a grupurilor vocale din mai multe regiuni ale țării, spectacolul a evidențiat contribuția filialelor UUR la păstrarea și transmiterea tradițiilor culturale ucrainene. Activitatea artistică a acestor formații oferă comunităților ocazia de a-și exprima și cultiva identitatea prin cântec, dans și creație scenică, implicând totodată generații diferite în viața culturală a comunității.

Prin diversitatea momentelor propuse, evenimentul a pus în valoare limba ucraineană atât ca instrument de comunicare, cât și ca purtătoare a memoriei colective, a tradițiilor și a identității spirituale. Totodată, reuniunea a oferit un cadru de întâlnire pentru reprezentanții instituțiilor și ai organizațiilor partenere, consolidând legăturile dintre comunitățile și țările participante.

Prin concertul susținut de artiști din România și din Ucraina, parteneriatul educațional dintre instituțiile din Timișoara și Edineț și lansarea monografiei dedicate istoriei UUR și comunității ucrainene, programul celei de-a IX-a ediții a Zilei Limbii Ucrainene a adus împreună cultura, educația și memoria instituțională. Sunt trei dimensiuni prin care Uniunea Ucrainenilor din România își continuă misiunea de a susține identitatea comunității ucrainene și de a dezvolta legături durabile cu parteneri din România, din Ucraina și din Republica Moldova.

Ziua Limbii Ucrainene în România a fost instituită prin Legea nr. 213/2018, adoptată de Parlamentul României în urma demersurilor deputatului Nicolae-Miroslav Petrețchi, președintele UUR. Recunoașterea legislativă a consacrat la nivel național importanța limbii ucrainene și a creat cadrul oficial pentru celebrarea și promovarea acesteia.

Pentru Uniunea Ucrainenilor din România, promovarea limbii materne reprezintă o responsabilitate constantă, susținută prin activități culturale și educaționale, proiecte și inițiative dedicate păstrării și transmiterii patrimoniului ucrainean. Prin organizarea celei de-a IX-a ediții, UUR reafirmă rolul limbii materne în păstrarea identității comunității ucrainene și contribuția acesteia la diversitatea culturală a României.

Sursa: uur.ro

Cristina SILAGHI

DESPRE SUFLET

în limbile română și ucraineană

Ne vom opri, în cele ce urmează, asupra conceptului SUFLET în limbile română și ucraineană, iar alegerea noastră este justificată prin faptul acesta reprezintă o constantă culturală universală, un concept esențial în orice imagine a lumii. Vom încerca să evidențiem notele comune și elementele distinctive în perceperea acestui concept de către vorbitorii celor două limbi.

Termenii prin care se verbalizează acest concept sunt *suflet* în limba română (din latinescul ***suflitus** < suflare) și *душа* în limba ucraineană (din vechiul slav ***dux-ja** ‹*dhousîā, înrudit cu cuvântul *дихання / suflare).* În analiza noastră, vom avea ca punct de plecare sensurile lexemelor consemnate în dicționarele explicative ale celor două limbi și vom urmări relațiile asociative stabilite de acești termeni cu alți termeni în plan sintagmatic și paradigmatic.

În *Dicționarul explicativ al limbii române*, cuvântul *suflet* este definit astfel: 1. 'Totalitatea proceselor afective, intelectuale și voliționale ale omului; psihic.' 2. 'Factor, element esențial al unui lucru, al unei acțiuni etc.' 3. '(Fil.; Bis.) Substanță spirituală de sine stătătoare, independentă de corp, care dă omului viață, individualitate și personalitate și care este de origine divină și cu esență veșnică.' 4. 'Viață.' 5. 'Persoană, ins, om; *p. gener*. orice ființă.' 6. '(Pop.) Suflare, suflu, respirație.' 7. '(În sintagma) Copil (*rar* fiu) de suflet = copil adoptiv.'(DEX:2012 s.v. *suflet*)

În limba ucraineană, conform dicționarului explicativ (*Словник української мови 1971* s.v. *душа)*, lexemul *душа* este consemnat cu următoarele sensuri:

1. 'Внутрішній психічний світ людини, з її настроями, переживаннями та почуттями. // За релігійними уявленнями – безсмертна нематеріальна основа в людині, що становить суть її життя, є джерелом психічних явищ і відрізняє її від тварини. '/ Lumea interioară a omului, ce include stările de spirit, trăirile, sentimentele acestuia. // Conform concepției religioase – baza imaterială și nemuritoare a omului, care reprezintă esența vieții acestuia, este sursa fenomenelor psihice și îl distinge pe om de animale.

2. 'Сукупність рис, якостей, властивих певній особі. // Людина як носій тих чи інших рис, якостей. // Почуття, натхнення, енергія. // Про людину з прекрасними рисами характеру.' / Totalitatea trăsăturilor și a calităților proprii unei anumite persoane. / Omul ca posesor al acestor trăsături, calități. / Sentiment, inspirație, energie. / Despre o persoană cu trăsături frumoase de caracter.

3. розм. 'Про людину (найчастіше при визначенні кількості)' / (col.) despre o persoană (cel mai frecvent pentru a determina numărul).

4. перен., чого. 'Саме основне в чому-небудь, суть чогось; // Центральна фігура чого-небудь.' / (fig.) Ceea ce e mai important, esența a ceva; / figura centrală a ceva.

5. розм. 'Заглибина в нижній передній частині шиї / (col.) Adâncitură în partea inferioară din față a gâtului.'

Putem constata că, în marea lor majoritate, definițiile acestui lexem coincid în cele două limbi. Excepțiile sunt reprezentate de sensurile 6 și 7 în limba română, pe care nu le regăsim în limba ucraineană și de sensul 5 în limba ucraineană, absent în limba română.

Definițiile existente în cele două limbi indică diferitele posibilități de interpretare a acestei noțiuni, în funcție de intenția vorbitorului, iar prezența acestui lexem în numeroase expresii frazeologice permite reflectarea în limbă a atitudinii subiectului vorbitor față de acest concept.

Astfel, sufletul este considerat un element central al ființei umane, fiind perceput ca un recipient în care se concentrează stările interioare, gândurile, pasiunile, convingerile omului (Голубовська 2017:87). În acest recipient, stările interioare care se pot manifesta la exterior se află undeva la suprafață (*a avea ceva pe suflet, a(-i) merge (cuiva ceva) la suflet, брати за душу (за серце)*), în timp ce gândurile și sentimentele ascunse sunt localizate în adâncul ființei (*în suflet, în adâncul sufletului, в душі, до глибини душі (серця), заходити в душу, іти з глибини душі (серця), на дні душі, сидіти в душі, сміятися в душі над ким, читати в душі, заглядати (заглянути) в душу (серце)*). Tot aici poate pătrunde și o persoană pentru care cineva nutrește sentimente de simpatie / iubire (*a purta în suflet (pe cineva*), *до (по) душі припадати (припасти, прийти, западати (запасти) в душу (серце), прирости до душі, спасти на душу комусь, підбирати (добирати) ключ до душі)* ori poate fi locul în care nu oricine este binevenit (*a nu avea (pe cineva) la suflet*). Faptul că cineva nu simte nicio atracție față de o persoană sau față de un obiect se verbalizează, în limba ucraineană, prin expresii precum *душа не лежить до кого (чого), (не) до (по) душі*.

Sufletul este perceput ca un spațiu în care se manifestă sentimentele de neliniște și de suferință, iar limba ucraineană este foarte productivă în acest sens: *в душі похолонуло (похололо), душу вивертати, душа не на місці, душу рве (огортає, облягає, гнітить), душею чути, розривати душу/ серце, тривога душу (серце) обгортає, палити душу, скаламутити душу, скніти душею, точити душу / серце, накипіти в душі, щемить на душі, шкребе на душі (на серці).* În unele expresii, sufletul este sinonim cu gândurile, sentimentele cuiva manifestate cu sinceritate: *a(-și) deschide sufletul (în fața cuiva), викладати душу, відводити (отводити) душу, відкривати (відкрити) душу (серце), звірять (звірити) душу (серце)* .

Amestecul nedorit în viața privată a omului, insistența de a afla lucruri pesonale pe care acesta le ascunde de cei din jur se verbalizează cu ajutorul expresiilor *a se băga în sufletul cuiva, влазити (влізти) в душу, лізти в душу, лізти з чобітьми в душу*. Ambele limbi redau foarte expresiv ideea de a jigni puternic pe cineva sau a-și bate joc de cineva: *a călca în picioare sufletul cuiva, плювати (наплювати) в душу*.

Atât în română, cât și în ucraineană, deși sufletul este o entitate imaterială, el capătă trăsături ale unui organ fizic, material, iar acest lucru este demonstrat de relațiile de sinonimie cu lexemul *inimă/ серце*, care uneori poate apărea în variație liberă cu cuvântul *suflet/ душа*: *în adâncul sufletului/ a inimii, a nu avea pe cineva la suflet / la inimă, a purta pe cineva în suflet / în inimă, брати за душу (за серце), до глибини душі (серця), западати (запасти) в душу (серце).*

Pasiunile și convingerile oamenilor ies la lumină atunci când acțiunile lor sunt realizate *din suflet, cu tot sufletul, din adâncul sufletului,* з *дорогою (радою) душею, з (від) душі, від (од) (усієї) душі, вкладати (вкласти) душу в що*. Sufletul este asociat de vorbitori cu elanul și cu energia sau cu absența lor în expresii precum *a face (ceva) cu (fără) suflet, без душі, як чорт за грішну душу*. În asociere cu cuvântul *om*, sugerează bunătatea, omenia sau mila (*om cu suflet, a avea suflet, душа-чоловік, мати душу*) sau absența acestor trăsături (*om fără suflet*). În unele expresii, *sufletul* se identifică în totalitate cu o persoană, cu un individ, exprimând trăsături pozitive (*un suflet mare, sufletul petrecerii*, *чесна душа*, *золота душа, безгрішна душа, відкрита душа, широка душа*) sau negative (*бісова душа, проклята душа, окаянна душа, каїнова душа, темна душа, мерзенна душа, чества душа, мотузяна душа*).

Expresii precum *a-și încărca sufletul, a avea o piatră pe suflet, камінь давить душу, з каменем на душі*, *як камінь ліг на душу* semnifică ideea reflectării la nivelul conștiinței a unor fapte, trăiri sau sentimente cu încărcătură negativă, după cum structurile *a-și ușura sufletul, як камінь с душі спав, з легкою душою, розв'язати душу* se referă la eliberarea de anumite probleme care frământă pe cineva.

Căderea în păcat, alegerea unei căi ce contravine normelor morale a primit, în cele două limbi comparate, forma expresiilor *a-și vinde sufletul*, *продавати (продати) душу*, *віддати чортові душу*, în care considerarea sufletului ca obiect/bun care poate fi comercializat echivalează cu o decădere, cu pierderea perfecțiunii conferite de unitatea dintre trup și suflet. În ucraineană, ideea abaterii de la normele morale se verbalizează și prin frazeologismele *положити гріх на душу*, *брати (взяти) гріх на (свою) душу (на себе)*.

Posesia unor bunuri materiale este redată prin *a avea ceva la sufletul său, мати (зоставатися, бути) за душею,* iar ideea de sărăcie, de absență a mijloacelor de subzistență este redată prin expresia *не мати (й) копійки за душею, без шелягя за душею, тільки душа в тілі, душа держиться (тримається) в тілі, тільки сама душа залишилася*.

A(-i) scoate (cuiva) sufletul semnifică a enerva, a plictisi prin insistențe repetate, cu alte cuvinte, a goli pe cineva de conținutul esențial, iar echivalentul din limba ucraineană este, în acest caz, expresia *стояти над душею*.

Influența viziunii creștine, care privește omul ca pe un întreg alcătuit dintr-o parte materială (trup) și una imaterială (suflet), s-a dovedit a fi foarte productivă pe terenul limbilor română și ucraineană. În acest sens, expresii precum *a(-și) da sufletul, a (-i) ieși cuiva sufletul, випустити душу (з тіла), віддавати (віддати) Богові душу, душею наложити*

Mihai Hafia TRAISTA

DIN ISTORIA LITERATURII UCRAINENE DIN ROMÂNIA

~ PERIOADA POSTBELICĂ ~

IOAN (IVAN) REBOȘAPCĂ
(Іван Ребошапка)

Profesor universitar, lingvist, folclorist, critic literar, publicist, scriitor, Ioan Reboșapcă s-a născut la 29 mai 1935 în comuna Dărmănești, județul Suceava. A urmat Școala elementară din Dărmănești, Școala Pedagogică din Siret (1951-1955), Facultatea de Filologie de la Universitatea din București, specializarea limba și literatura ucraineană – limba și literatura română (1955-1960), studii de specializare în Ucraina (la Lviv și la Kiev în 1969) și în Bulgaria (la Universitatea din Sofia în 1976). A urmat toate treptele carierei universitare: preparator (asistent stagiar), asistent (1961), lector (1968); conferențiar (1991), profesor universitar (1997), titlul de doctor l-a obținut în 1971. În anul 1993, a fost *visting profesor* la Universitatea din Edmonton, Canada, pentru un semestru, la Departamentul de Studii Slave și Est-europene. Este redactor la revista literară a scriitorilor ucraineni din România „Naș holos".

Ioan Reboșapcă debutează editorial în anul 1975 la Editura Kriterion cu monografia *Народження символу. Аспекти взаємодії обряду та обрядової поезії* (*Nașterea simbolului. Interacțiunea ritului cu poezia rituală*). A publicat sute de articole științifice și studii în revistele de specialitate atât în țară, cât și din străinătate. A elaborat programe didactice, planuri de învățământ, manuale școlare de limbă și literatură ucraineană pentru ciclurile primar, gimnazial și liceal, a organizat și ea efectuat cursuri de perfecționare pentru profesorii și învățătorii de limba ucraineană, cursuri de prgătire pentru obținerea definitivatului și a gradului didactic II, a efectuat inspecții școlare și a îndrumat numeroase lucrări de gradul didactic I. Este membru fondator al Uniunii Ucrainenilor din România, membru al Uniunii Scriitorilor din România, al Asociației Slaviștilor din România, face parte din Comitetul Asociației Internaționale a Ucrainiștilor (Kiev-Harvard), din Societe Scientifiquie Sevcenko (Paris). A făcut parte din Comisia de folclor a Academiei Române, Consiliul științific al The International School of Ukrainian Studies (Kiev) și din Colegiul redacțional al revistei acesteia, „Lingua Ucrainica".

Este profesor Onorific al Universității din București. A fost distins cu Diploma de onoare de către președintele Ucrainei, Leonid Kucima, iar Universitatea de la Cernăuți i-a conferit titlul de PROFESOR HONORIS CAUSA. A obținut Premiul Congresului Mondial al Ucrainenilor (2026) și este laureat al Premiului Internațional „Olha Kobyleanska" (Cernăuți).

A publicat următoarele volume: 1969 – *Народні співанки* (*Cântece populare*), o monografie sui-géneris a cântecului liric ucrainean din România, Editura Kriterion, București; 1971 – *Ой у саду-винограду* (*Hei în vie, 'n razachie*), o monografie sui-géneris a colindelor laice populare ucrainenere din România, Editura Kriterion, București; 1974 – *Відгомони віків* (*Ecourile veacurilor*), o monografie sui-géneris a cântecului epic ucrainean din România, Editura Kriterion, București; 1975 – *Народження символу. Аспекти взаємодії обряду та обрядової поезії* (*Nașterea simbolului. Interacțiunea ritului cu poezia rituală*), monografie; 1976 – *Оленський цвіт* (*Floare de olean*), o monografie sui-géneris a circulației contemporane vii a prozei ucrainene din România, Editura Kriterion, București; 1975 – *Glosar dialectal ucrainean din Rona de Sus (Maramureș)*; 1975 – *Individualitatea clasicilor. Impresii asupra receptărilor literare româno-ucrainene;* 1982 – *Доробок поколінь* (*Prinosul generațiilor*), o «intersectare» a tradiției neîntrerupte, probată pe culegerile efectuate în 1938-1933 și 1972; 2002 – *Вінок року* – (*Cununa anului*), ediție monografică bilingvă a poeziei rituale ucrainene din România; 2006 – *Poezia colindelor*. *Constructe simbolice și stereotipii culturale în repertoriul tinerilor*; 2008 – Simpozion omagial «Ivan Franko». 150 de ani de la naștere. Antologare, versiuni românești și, respectiv, ucrainene ale comunicărilor științifice, Editura RCR Editorial, București; 2010 – *Всесвіт усного і писаного слова* (*Universul literaturii orale și scrise*), vol I, Editura RCR Editorial, București; 2013 – *Всесвіт усного і писаного слова* (*Universul literaturii orale și scrise*), vol II, Editura RCR Editorial, București; 2016 – *Сторінки румунської шевченкіани* (*Pagini ale șevcenkianei din România*), vol I, Editura RCR Editorial, București; 2017 – *Сторінки румунської шевченкіани* (*Pagini ale șevcenkianei din România*), vol II, Editura RCR Editorial, București; 2024 – *Фольклористичні та літературознавчі україністичні студії* (*Studii folcloristice și literar-științifice de ucrainistică*), Editura Talkom, Kiev; 2026 – *Дзюнкові коні* (*Caii lui Dziunko*), proză, Editura RCR Editorial, București; 2015 – *Omagiul profesorului Ioan Rebușapcă la 80 de ani*, volum coordonat de Constantin Geambașu, Editura RCR Editorial, București.

(накласти), погубити душу (з тілом), душа вилітає redau ideea de moarte, de despărțire a sufletului de trup. A ucide pe cineva înseamnă *a lua (cuiva) sufletul.* A izbăvi pe cineva de păcate sau a se elibera de chinurile veșnice de după moarte se exprimă, în limba ucraineană, prin intermediul frazeologismului *рятувати (грішну) душу.* A acorda o atenție exagerată unui lucru nesemnificativ se exprimă prin intermediul expresiei *носитися як чорт із грішною душею*.

A trăi respectând canoanele bisericești înseamnă *a-și căuta (vedea, griji) de suflet*. Ritualurile religioase de pomenire a răposaților au în centru considerarea celor plecați drept *suflete*, astfel că tot ce se face de către cei rămași în amintirea celor plecați se exprimă prin expresii precum *a da (a căuta) de sufletul cuiva*, *(Să) fie de sufletul cuiva!*, *мир душі*, subliniindu-se intrinsec ideea că legătura dintre cele două lumi, a celor vii și a celor morți, este permanentă, întrucât sufletul este nemuritor. Tot cu rădăcini în viziunea religioasă trebuie privite și expresile din limba română *a lua de suflet*, *copil (rar fiu) de suflet*, care sunt în legătură directă cu manifestarea milei ca virtute a creștinismului.

A fi (sau a se face) trup și suflet cu cineva, redă cel mai clar devotamentul față de cineva, pornind de la aceeași premisă a unității dintre trup și suflet ca expresie a unicității ființei umane și expresia este întâlnită și în limba ucraineană sub forma *душею і тілом.* Manifestarea compasiunii, a milosteniei, participarea afectivă alături de cineva căruia i s-a întâmplat o nenorocire sau asumarea ideii de a se jertfi de dragul cuiva se redau prin expresii precum după *a (i)se rupe sufletul (de mila cuiva), a(-și) da sufletul pentru cineva, уболівати душею за когось, зворушувати (зворушити) душу/серце, брати за душу (за серце), віддавати (віддати) душу (життя) за кого), мати душу, мати Христа в душі*. Ideea unei comunicări sincere, deschise și armonia în relațiile interumane se exprimă prin frazeologismul *душа в душу*, în combinație cu verbe diferite (*говорити душа в душу, жити душа в душу*).

În limba ucraineană, sufletul este asociat cu sentimentul de frică sau spaimă puternică: *холоне душа (в душі, на душі), душа (аж) у п'ятах (у п'ятках), душа у (під) п'яти ховається (заглядає), заганяти душу в п'яти, душа покотилася, душі не стало, мати страх на душі,* iar referirea la o persoană fricoasă se face prin sintagma *заяча душа.*

În ambele limbi, sufletul este personificat, fiind capabil să simtă emoții și sentimente profund umane precum bucuria sau tristețea: *sufletul se bucură/cântă/plânge, душа радіє/ тішиться/тривожиться/співає*.

Asociat, în limba română, cu respirația care asigură viața, sufletul apare ca un indicator al revenirii la o stare fizică mai bună după o boală *(a (mai) prinde (sau a căpăta) suflet)* sau după oboseală intensă *(a(-și) trage sufletul, a(-i) veni sufletul la loc*). În limba ucraineană, expresia *прокинулася душа* redă ideea revenirii interesului pentru viață sau apariția sentimentului de iubire, iar expresii precum *розквітати душею (серцем), як маслом по душі, звеселяти (звеселити) душу (серце)* exprimă sentimentul de bucurie sau de fericire.

În concluzie, putem afirma că analiza semantică a unităților frazeologice care conțin lexemul *suflet*, în cele două limbi comparate, permite evidențierea unor elemente care reflectă, fixează și transmit, din generație în generație, trăsăturile distinctive ale unui popor (obiceiuri, credințe, valori morale și etice, relații sociale), adică a acelor elemente care contribuie la reflectarea mentalității unui popor.

Bibliografie și webografie

1. Aristotel, *Despre suflet*, București, Editura Humanitas, 2005.
2. Голубовська, І, *«Матриця душі» у дзеркалі лінгвокультурних концептів (на матеріалі вербалізації концепту **душа/серце** в українській, англійській та китайській лінгвокультурах*, în *Концепты и контрасты. Коллективная монография*, Одесса, 2017, с. 85-96.
3. Давиденко, І., *Концепти «душа» та «серце» в мовній картині світу українців (на матеріалі роману Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»*), Язык и культура, выпуск 17, Том I (169), Киев, 2014, с. 98-104
4. Давиденко, І., *Концепти «душа» та «серце» як складові концептосфери «внутрішній світ людини», http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15935/Davydenko.pdf;jsessionid=81ABD274A8C02CDE87DE4ADD2074ABCF?sequence=1*, accesat în 31 octombrie 2022.
5. Купрікова, Г. В., *Особливості вербалізації концепту **душа** в українській картині світу*, *http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/20/part_1/3.pdf*, accesat în 17 octombrie 2022.
6. Platon, *Phaidon sau Despre suflet*, Humanitas, București, 2006, pp. 52-53, *https://humanitas.ro/assets/pdf/Platon_Phaidon.pdf*, accesat în 29 iunie 2023.
7. Прудникова, Т. І., *Концепти **душа**, **серце**, **розум**: особливості вербалізації у фразеології української мови*, *https://scipress.ru/philology/articles/kontsepti-dusha-sertse-rozum-osoblivost%D1%96-verbal%D1%96zats%D1%96%D1%97-u-frazeolog%D1%96%D1%97-ukra%D1%97nsko%D1%97-movi.html*, accesat în 18 octombrie 2022.
8. Прудникова, Т. І., *Фразеологічна об'єктивація концептів **душа**, **серце**, **розум** в українському мовопросторі, http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/55963/25-Prudnikova.pdf?sequence=1*, accesat în 31 octombrie 2022.
9. Sainenco, Ala, *Secvențe ale imaginarului lingvistic: o analiză comparativă*, în *Limba română*, Nr.1-2, XXVIII, 2018, Coșeriana, Chișinău, *https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=3540*, accesat în 24 octombrie 2022.

*** *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*, Academia Română, Institutul de Lingvistică Iorgu Iordan – Al. Rosetti, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2012.

*** *Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980)* в 11 томах, Том 2, 1971, С. 445, онлайн версія *http://sum.in.ua/*, accesat în 20 octombrie 2022.

Între erudiție și dragoste de rădăcini:

Jessica Bilcec, un reper al tinerei generații de ucraineni din România

„Dați Cezarului ce-i al Cezarului”, un reper moral de o actualitate incontestabilă, care ar trebui să guverneze modul în care ne raportăm la valorile autentice ale societății noastre. De cele mai multe ori, atenția spațiului public și paginile publicațiilor sunt acaparate de dinamica socială în ansamblul ei, lăsând în plan secund individul și realizările sale de excepție. Însă, la fel cum problemele comunității cer dezbateri și soluții, tot astfel, înaltele virtuți ale lumii contemporane își revendică, pe drept cuvânt, propriul piedestal. Este o datorie morală, dar și editorială, să recunoaștem, cu sinceritate, acele valori indubitabile care, prin simpla lor existență și printr-o verticalitate nealterată, ne reamintesc sensul profund al condiției umane.

Trăim într-un cotidian dinamic, o epocă în care vizibilitatea iluzorie și promovarea unor pseudomodele au ajuns să ocupe prea mult spațiu. În acest zgomot de fond, riscăm adesea să nu îi mai observăm exact pe aceia care ne oferă garanția că viitorul poate fi stabil, tineri care ne demonstrează că ziua de mâine poate fi luminoasă, prin simplul fapt că ei aduc plusvaloare dintr-o fericită împreunare a inteligenței native cu truda asumată pentru un ideal curat.

În acest context, gândurile mele de înaltă prețuire se îndreaptă către Jessica Bilcec, absolventă a specializării limba și literatura ucraineană din cadrul Facultății de Litere a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca și membră a colegiului redacțional al revistei literare „Ecouri ucrainene”, editată de Uniunea Ucrainenilor din România. Urmărind recenta ei prezență în cadrul podcastului „Cafeneaua ucraineană”, un alt proiect valoros al UUR, am fost cuprins de acea bucurie rară, organică, a conștientizării unui fapt esențial: comunitatea ucraineană din România nu este doar un depozitar de tineri înzestrați, ci este vie prin acei tineri care dau sens viitorului printr-o dragoste absolută față de moștenirea noastră culturală. Jessica face parte din această nobilă categorie care a înțeles importanța rădăcinilor noastre și, mai presus de toate, a ales să valorifice cel mai puternic element al continuității noastre, anume cuvântul. Ea este, fără urmă de îndoială, unul dintre cei mai autentici și rafinați ambasadori ai tinerei generații de ucraineni din România.

Firește, convingerile mele privind noblețea sa intelectuală nu s-au născut odată cu acest interviu, formatul amintit fiind doar o nouă oglindă care i-a reflectat calitățile. A spune că Jessica este o tânără extrem de inteligentă ar fi o limitare. În fața cititorilor și ascultătorilor săi, ea transcende barierele unei erudiții reci, devenind o veritabilă forță creatoare a literaturii ucrainene, un spirit și o figură emblematică a iubirii necondiționate pentru limba maternă. Traducerile sale, pe care le recomand imperativ oricărui iubitor de literatură și care îi vor converti cu siguranță și pe cei neinițiați, nu sunt simple transpuneri mecanice ale unor texte, ci reprezintă o vocație asumată, o alchimie a talentului și a muncii titanice de a da un nou suflu valorilor care ne leagă și care ne definesc.

Nu îmi arog dreptul de a da verdicte absolute asupra acestui spirit creator pe care comunitatea ucraineană l-a dăruit societății, dar îmi asum pe deplin rolul de a încuraja, cu toată convingerea, promovarea unor astfel de repere. Mă întorc adesea la unul dintre articolele ei, *„Mai are limba ucraineană vreun rost în România?”*, publicat în numărul 78 al revistei „Ecouri ucrainene” din noiembrie 2025. Acolo, trecând dincolo de argumentația logică perfectă, Jessica scrie cu o profunzime lăuntrică impresionantă: *„Pe bună dreptate, n-o să faci nimic în viață cu limba ucraineană, dacă nu o cunoști, dacă nu îți place, dacă nu te interesează și dacă nu nutrești măcar un dram de iubire și de respect față de ea.”*

Prin aceste rânduri, ea ne predă o lecție fundamentală, arătându-ne că adevărata valoare a limbii materne nu se măsoară în utilitatea ei pragmatică, în tranzacțiile cotidiene sau în oportunitățile efemere, ci că valoarea ei rezidă în capacitatea noastră de a o internaliza, de a ne oglindi în ea. Limba nu este un simplu vehicul de comunicare, ci însăși matricea sufletului nostru, iar ea capătă rost doar în măsura în care noi avem curajul și aspirația de a ne scufunda în ea pentru a ne înțelege pe noi înșine. Fără această intimitate spirituală, fără reverența în fața cuvântului moștenit, orice limbă devine un corp inert, iar fără această legătură autentică și fără efortul de a o iubi, orice discuție despre utilitate devine lipsită de fond.

În acest context, se cuvine să aduc o caldă apreciere și Uniunii Ucrainenilor din România care, prin misiunea sa nobilă și deloc ușoară de conservare a identității ucrainene, nu se limitează la a fi un simplu custode al trecutului, ci acționează ca un veritabil catalizator al viitorului. Construind mecanisme concrete, oferind platforme reale de exprimare și sprijinind necondiționat parcursul tinerilor, Uniunea le oferă șansa reală de a se afirma nu doar în interiorul comunității, ci în marea arenă a societății românești. Le asigură acel cadru necesar pentru a-și rafina talentul, pentru a se dezvolta organic și, mai presus de orice, pentru a-și găsi acel sens fără de care orice profesie ar rămâne o formă fără fond. Este dovada că, atunci când se construiește la temelia educației cu responsabilitate și dedicare autentică, rezultatele anulează orice retorică sterilă a celor care aleg doar să privească și să critice de pe margine.

În încheierea acestor rânduri, privind la maturitatea, demnitatea și lumina pe care o iradiază astfel de caractere, nu pot decât să afirm, cu inima deschisă, că dincolo de bucuria de a fi descoperit, cunoscut și citit un om precum Jessica Bilcec, port cu mine onoarea de a-i fi contemporan.

Fabian POPOVICI
Consilier al Uniunii Ucrainenilor din România

9 noiembrie — Ziua Limbii Ucrainene în România

Jessica BILCEC

*Aripile**

Marusia stătea pe o bancă în parc și privea cu atenție porumbeii. Erau foarte frumoși, atenți și prietenoși. S-au obișnuit cu oamenii și le cer în tăcere o firimitură de pâine. Pentru o clipă, Marusia a uitat de toate. Adierea vântului umplea parcul cu mireasma primăverii. Copacii, încetul cu încetul, începeau să înverzească. Marusia s-a uitat în jur și și-a spus: „Cât de simplu e totul pentru natură! Parcă ignoră realitatea și preferă să se îmbrace în culoare, iar și iar”. Apoi s-a uitat din nou la porumbei. Alergau cu satisfacție după fiecare firimitură de pâine pe care le-o arunca Marusia. La început, erau doar trei, apoi a mai venit unul, iar mai târziu încă patru și uite așa se aruncau toți după o firimitură de pâine. Doi dintre ei au început chiar să se bată. Cel puternic îl alunga pe cel mai firav, iar cel din urmă se apăra cum putea. Nu riposta, doar își căuta firimitura de pâine. Păcat de cel firav, și el voia să mănânce. Voia doar să supraviețuiască. „Ce mult ne asemănăm, și-a spus, din nou, Marusia. Și voi vă luptați, și noi ne luptăm toată viața... Voi vă atacați pentru mâncare, noi ne atacăm din cauza mândriei. Voi vă luptați să supraviețuiți, noi ne luptăm să arătăm cine-i mai tare”.

Oare porumbeii știu ce este mândria? Cel mai probabil nu, altfel ar fi un măcel și între ei. Dar pe noi, oare ei cum ne văd? Se bucură când cineva se așază pe bancă și caută ceva în geantă? Sau, poate, se sperie de ceea ce facem? Oare ce simt ei când aud sirena ambulanței, alarma aeriană, strigătele și plânsetele oamenilor sau exploziile? Poate și lor le e milă de noi când ne privesc.

Marusia i-a privit din nou cu atenție pe porumbei și a înțeles: „Aripile. Ei au aripi. De asta sunt mai fericiți decât noi. Cât de minunat i-a creat Dumnezeu, cu aripi! Pare că, la creare, pe ei i-a iubit mai mult decât pe noi. Lor le-a dăruit libertatea, adevărata libertate. Dragă porumbel, înalță-te și zbori unde dorești. Fie că te-ai certat cu vecinul, fie că te-ai supărat pe prietenul tău, ești liber să îți iei zborul și să pleci departe de el. Dacă vrei, poți să nu te întorci niciodată. Dar dacă l-ai iertat și ți s-a făcut dor de el, te poți întoarce oricând. Ah, ce bine vă e! Vă invidiez așa de tare!”.

Atunci, și-a amintit că nu era singura fascinată de aripi. S-a gândit la regele David care, atunci când a fost trădat de un prieten, a spus următoarele cuvinte: „O, de-aș avea aripi ca porumbelul! Aș zbura și aș locui într-un loc sigur. Aș fugi departe, aș poposi în pustiu”. Apoi, și-a amintit poezia Linei Kostenko: „Omul pare că nu zboară.../ Dar aripi are. Dar aripi are!”. Într-adevăr, poezia e frumoasă, metaforele sunt minunate, dar parcă tot lipsesc aripile. Ce bine ar fi de le-am avea! Marusia a închis pentru o clipă ochii și și-a imaginat că are aripi. S-a înălțat deasupra Ucrainei, asemenea eului liric din „Visul” lui Taras Șevcenko. Nu putea privi pământul, o durea sufletul când vedea durerea și lacrimile care domneau printre oameni. Își ridica capul și zbura alături de păsările cerului. Ele căutau țări calde, iar ea un tărâm pașnic. Adierea plăcută a vântului o ducea departe de țara ei, unde a rămas singură. Nici nu-i păsa încotro o duc aripile. Nu-și mai făcea griji. A trăit destul, întreaga viață, doar cu îngrijorări. Acum, savura liniștea. Dar dacă, în drumul ei, îi va întâlni pe cei dragi? Cum ar fi dacă, puțin mai încolo, ar găsi tărâmul unde o așteaptă mama. I-ar vedea din nou zâmbetul și i-ar mângâia chipul. Poate va fi și tata acolo, care o va îmbrățișa cu toată puterea și îi va spune „draga mea”. Apoi va veni și sora ei mai mare, care va glumi ca în vremurile bune și îi va spune că o iubește. Ce minunat ar fi! Din nou, împreună.

Sirena ambulanței a coborât-o pe Marusia cu picioarele pe pământ și a forțat-o să deschidă ochii. Dincolo de nori, departe de oameni, era mai bine. Păsărilor le e mai bine. Oare de ce nu ne-a creat Dumnezeu și pe noi cu aripi? Pentru că ne-a dat ceva mult mai valoros: vorbirea. Noi putem să vorbim, pentru a cere ajutorul, pentru a rezolva probleme și, cel mai important, pentru a le spune celor dragi că îi iubim. Iar atunci când ei nu mai sunt lângă noi, avem cuvinte pe care le putem scrie pentru ca, într-o bună zi, când îi vom revedea, să le citim. Marusia și-a deschis agenda și a început să scrie.

Viața e minunată și fără aripi. E minunată pentru că putem vorbi în limba inimii noastre, ucraineană sau română. Fiecare limbă e bogată și ne dăruiește toate cuvintele de care avem nevoie pentru a zbura. E alegerea noastră dacă primim acest cadou.

Dar vouă, vi s-a întâmplat să invidiați păsările?

---

* Acest eseu a fost citit la evenimentul „Ziua Limbii Materne”, desfășurat la data de 21 februarie 2026, la Facultatea de Litere, fiind organizat de Filiala Cluj a UUR în colaborare cu Specializarea Limba și literatura ucraineană – UBB.

Pavlo PRAVYI

ISTORIA SECRETĂ A PATRIARHIEI MOSCOVEI

Din partea autorului

În această carte veți întâlni multe lucruri neașteptate. Lucruri de care nu ați avut cunoștință. Lucruri despre care nu se vorbește la televizor și nu se scrie în ziare. Mai ales acolo la ei, la Moscova. Cu toate acestea, dușmanul trebuie cunoscut. Cu atât mai mult, cu cât acest dușman este și crud, și nemernic, dar, pe lângă toate, mai e și mincinos.

Însă înainte de a vorbi despre creștinarea teritoriilor viitorului stat moscovit, despre apariția acolo a Patriarhiei și transformarea ei într-un docil instrument al acelui stat, este necesar să luăm cunoștință de unele fapte, în lipsa cărora nu putem avea imaginea a ceea ce în Rusia se numește „istorie". Chiar așa, în ghilimele. Căci ceea ce li se predă în Rusia elevilor și studenților, ceea ce li se povestește rușilor la televizor, numit pe drept cuvânt „cutie-zombi", nu este o istorie autentică. Este o minciună și încă una rostită conștient. Cum spusese la vremea sa tovarășul Stalin: „Istoria este o știință politică.". Pentru ruși, așa fusese și înainte de „eternul conducător al tuturor popoarelor", așa a fost și după el. Până în ziua de azi. Începem prin a spune că Moscova nu are nicio legătură cu Rusi (Rus')[1], tot așa cum populația de acolo nu are nicio legătură cu slavii. Teritoriul din bazinul râului Oka, în care a apărut mai târziu Moscovia, nu s-a considerat a face parte din Rusi nici în secolul X, nici în XI, nici chiar în secolul XII. În Rusi aceste teritorii erau numite „pământuri zalișcine" sau Zalissia și erau locuite de triburi fino-maghiare: mokșa, erzia, muroma, meria, ves, mescera etc., precum și baltice – este vorba, înainte de toate, despre așa-numiții „baltici de pe Nipru" – amintiți în letopisețul din anul 1147.

Aceștia au o istorie veche proprie, însă nu sunt slavi. Desigur, noi trebuie să fim conștienți că etnii „pure" există foarte puține, acestea sunt întotdeauna niște „cocteiluri" – chiar și ucrainenii au sânge slav, german, celtic și alt sânge în diferite proporții și se cade să se discute numai despre cel de bază.

Cineva ar putea să mă contrazică, spunând că între strămoșii rușilor există și slavi – radymycii și viatycii. Da, și aceste triburi au contribuit la geneza celor care se numesc pe sine ruși, dar cine a spus că viatycii și radymycii au fost slavi? Ah, asta o susțin înșiși rușii? Păi, ei spun multe, adesea de tot râsul, ca de pildă, că ei singuri-singurei l-au învins pe Hitler, fără ucraineni, bieloruși, gruzini, precum și fără americani și britanici. Și că celebrul luptător ucrainean Ivan Piddubnyi ar fi fost „rusul" Ivan Poddubnâi. Dar noi nu suntem obligați să credem toate balivernele lor.

Desigur, viatycii și radymycii nu erau fino-maghiari, dar și slavi erau în măsura în care slavi sunt bulgarii[2] (aici și în continuare, în unele cazuri, traducerea din limba rusă îmi aparține – *P.P.*).

„Problema despre apartenența etnică la cei din cultura moșcinilor se rezolvă astfel. Baza acestei culturi o constituia, fără îndoială, antichitatea verhniokski, din care făceau parte balticii locali. Felul de construire a caselor, obiceiurile, materialul ceramic și podoabele, îndeosebi lucrurile încrustate cu emailuri colorate, dau temei pentru a-i include pe reprezentanții acestei culturi în populația baltică. Infiltrarea în aceste ținuturi a unor triburi zarubene nu a schimbat fundamental compoziția etnică a locuitorilor."

Oare despre ce scrie celebrul arheolog sovieto-rus Valentin Vasilievici Siedov, șeful Secției de cercetări în teren a Institutului de Arheologie al Academiei de Științe a Rusiei, doctor în științe istorice, profesor, membru titular al Academiei de Științe a Rusiei și membru al Academiei de Științe a Letoniei, după ale cărui cursuri am studiat la universitate? În puține cuvinte, lucrurile arată astfel.

Pe viatyci (cultura arheologică moșcina) trebuie să-i considerăm baltici și nu slavi – asta pe baza descoperirilor arheologice. Iar faptul că în primele secole ale erei noastre în ținutul viatycilor au pătruns puțin numeroși reprezentanți ai popoarelor protoslave (cultura zarubijnețiană, descoperită de celebrul arheolog ucrainean din Cehia Vikentii Hvoina) nu-i transformă pe viatyci în slavi. Același lucru este valabil și pentru radymyci. Aceste două triburi au fost făcute „slave" de către falsificatorii de istorie sovietici, pentru ca măcar cumva să-i strecoare și pe ruși în „lumea slavă", la a cărei conducere au pretenție tovarășii care stau în fortăreața construită de italieni, fortăreață care poartă nume turcesc, în orașul al cărui nume este de origine baltică sau fino-maghiară.

Iar acum despre „statul antic rus", cum este numită Rusi de către falsificatorii moscoviți ai istoriei. În realitate, nu a existat o țară cu acest nume. Numele a fost inventat la porunca Kremlinului. În secolul al XIX-lea, la porunca țarilor, istoricii de la Moscova au inventat și termenul „Rusia kieveană". În realitate, nu a existat niciodată o țară care să poarte acest nume. Aceste bazaconii urmau să sprijine, precum niște pari, găunoasa teorie despre „trei Rusi" – a Kievului, a Novgorodului și cea „Nord-Estică", adică a Moscovei, care, la rândul ei, slujește scârboasa teorie a existenței „poporului trinitar" – ruși, ucraineni și bieloruși – care, după cum a afirmat nu o dată Putin, ar fi, chipurile, „un singur popor" și, ca atare, potrivit afirmațiilor Kremlinului, ucrainenii și bielorușii ar trebui să se „verse" în „Lumea rusă".

Acum, când scriu aceste rânduri, invadatorii ruși, cu ajutorul tancurilor și al rachetelor, încearcă să-i bage pe ucraineni cu forța în acea lume. Iar pe bieloruși nici nu era nevoie să-i cucerească militar. „Tătucul" lor Lukașenko i-a predat lui Putin, cum predă un bețiv sticlele la punctul de colectare „Sticle goale".

Există deja un ordin oficial către editurile și școlile din Rusia de „a limita" menționarea Ucrainei și în special a Kievului ca noțiuni istorice și geografice. Îți vine să și râzi. E un gest pueril: acoperi ochii cu palmele, astupi urechile cu degetele mari și gata – nu mai există nesupușii „ucr.-ii" (așa abreviază rușii numele de ucrainean – *nota mea, C. Ir.*), care reduc la zero „cea de-a doua armată din lume", dând exemplu altor popoare cum trebuie să te opui sălbaticilor care violează copii și care fură mașini de spălat și ceainice electrice fără suport.

Așa că acolo au trecut definitiv la „statul antic rusesc". Conform ultimelor „adieri" ale științei istorice moscovite, acesta avea capitala la Novgorod, de care aparțineau teritoriile Muromului și ale Rostovului, adică acelea pe care se află Moscova. Iar mai apoi, lărgindu-se, „statul antic rusesc" și-a alipit și alte orașe. Sub „alte" se înțelege Kievul, Pereiaslavul, Cernihivul, Smolenskul, Jytomyrul ș.a.

Astăzi, termenul „Rusia kieveană" este folosit și de către unii istorici ucraineni. Dar sunt determinați să-l folosească, pentru a sublinia că vechea Rusi era a noastră (adică a ucrainenilor – *nota mea, C. Ir.*) și nu are nimic de-a face cu cei care fură istoria ucraineană.

Adevărul este, prieteni, că vechea Rusi era o construcție imperială de tipul Imperiului Roman. Aceasta ce înseamnă? Imperiul Roman era divizat în Mica și Marea Romă. Prima era însăși capitala și peninsula Apeninica. Aici locuiau *cetățenii* Romei. Iar în sens și mai restrâns, Mica Romă este chiar orașul ca atare. Cea de-a doua se referă la restul imperiului, la teritorii și provincii cucerite sau alipite în alt mod (Mica Romă nu avea provincii): Galia, Spania, Egiptul, Britania, Iliria, Siria, Iudeea, Dacia, Macedonia etc. Acolo locuiau nu cetățeni romani, ci *supuși* ai Romei, adică cei „care plăteau bir". Diferența dintre cetățeni și supuși este, cred, cunoscută.

Tot așa fusese și Rusi. Ea se compunea din teritoriile Kievului, ale Cernihivului, ale Pereiaslavului, a unei părți din teritoriile derevleanilor și Voleniei. Restul – Novgorodul Mare, Poloțk, Suzdal, Murom etc. erau doar supuși ai Kievului, erau colonii. Mai țineți minte expediția cneazului Sviatoslav Horobryi (cel Viteaz – *nota mea, C. Ir.*) din anul 964?

„Și a pornit el pe râul Oka și pe Volga și i-a găsit pe viatyci și le-a spus: «Cui plătiți voi bir?». Iar ei i-au răspuns: «Hozarilor. Le dăm câte un șeleag de familie.»."

Viatycii fuseseră supușii hanatului hozar, iar după ce Sviatoslav a distrus acest stat-parazit, ei au devenit supuși ai statului Rusi. Se înțelege că, așa cum viatycii nu fuseseră hozari și nici parte a hanatului hozar, tot așa ei nu au devenit rusini (slavi) și nici parte din Rusi, după „readresarea" plății birului. Ei deveniseră „rusini", tot așa cum până atunci fuseseră „hozari".

Același lucru este valabil și pentru Novgorodul Mare. Se știe că în el, alături de baltici și fino-maghiari, o parte a populației o constituiau slavii, despre care se amintește în „Letopisețul rusin" („Povestea anilor trecuți"), însă el nu avea nicio legătură cu Rusi. Acest oraș fusese făcut „mare" și „tare" tot de către mincinoșii istorici moscoviți. Pentru a-i ridica statutul și a corespunde teoriei celor „trei Rusi" și pentru a susține mitul despre Riurik-variagul și teoria originii „normande" a țării Rusi, teorie care nu se bazează pe nimic. De asemenea, pentru a ridica „statutul" lui Volodymyr cel Mare și al lui Iaroslav cel Înțelept, care domniseră o vreme.

În realitate, în secolele X-XI, Novgorodul era o așezare minusculă, un punct pentru colectarea birului de la supușii locali și care avea o suprafață de... un hectar și jumătate. Pentru prima dată acest oraș fusese demn a se numi fortăreață și nu o împrejmuire cu pari abia în a doua jumătate a secolului al XI-lea. L-a ridicat fiul lui Iaroslav cel Înțelept. Iar celebra „Cale de la Variagi la Greci", despre care se scrie în manualele școlare, pornea nu din Novgorod, ci din ținutul baltic și apoi trecea prin Smolensk, lucru demonstrat de cercetările istoricilor și geografilor de astăzi.

Apropo de Smolensk. Cineva s-ar putea mira, însă teritoriul Smolenskului făcea și el parte dintre coloniile-provincii ale Kievului. Aici locuia acea sărăcime despre care s-a amintit deja. Cu aceasta, la porunca lui Iurii Dolgorukii, luptase în anul 1147 cneazul de Cernihiv Sviatoslav Olgovici.

Despre faptul că nici Murom, nici Suzdal, nici Novgorodul Mare, nici Pereiaslav-Zaliski nu făcuseră parte din Rusi atestă letopisețele. Primul letopiseț al Novgorodului, cel din anul 1165, consemnează călătoria unui stareț de mănăstire de acolo: **„În acel an, egumenul Dionisii a călătorit cu drag în Rusi."**

Din același letopiseț, aflăm că în același an, episcopul de Iuriiv „pleacă" în Rusi și precizează: la Kievgrad. Dacă nu se știe, orașul Iuriiv îl fondase la vremea lui Iaroslav cel Înțelept; astăzi orașul se numește Tartu. Iar spre anul 1167, citim că Sviatoslav nu a vrut să domnească în Novgorod, „bărbații" de acolo l-au alungat și **„... novgorodenii au trimis în Rusi la Mstislav după fiu."**

Iar anume despre Zalissia, adică despre teritoriile din preajma râurilor Moscova, Kliazma, Kostroma, Oka, „Letopisețul rus" din anul 1154 descrie astfel campania militară a cneazului de Suzdal Iurii Dolgorukii: **„... a pornit Iurii (Vladimirovici) cu rostovții și cu suzdalții, cu toți copiii asupra Rusi."**

Rostov nu este actualul Rostov pe Don. Cândva se numise Rostovul Mare și era centrul tribului fino-maghiar Meria. În prezent, este reședință de raion în regiunea Vladimir și are o populație de 30.000 de locuitori. Suzdal fusese altă localitate a tribului Meria; în prezent, este reședință de raion în regiunea Vladimir și are o populație de 10.000 de locuitori.

Și iată anul 1148, când, chipurile, „noua capitală" a lui Dolgorukii, Moscova, stătea de-acum mândră pe malul râului cu același nume, precum în anecdota despre Baskerville[3], în urletele din mlaștinile înconjurătoare.

(Continuare la pag. 7)

Traducere din limba ucraineană și note de Corneliu IROD

[1] **Rusi** – este vorba despre țara, pe care, îndeobște, o numim **Rusia kieveană** (greșit, după cum susține cu argumente solide autorul acestei cărți). Din păcate, în limba română nu avem corespondent pentru **Rusi** (nici în alte limbi nu există). În unele limbi, numele acestei țări este ortografiat și **Rus'**, însă nu toată lumea știe că, în acest caz, apostroful indică muierea consoanei finale. De aceea, am optat pentru forma Rusi, în care acest substantiv feminin cu **i** semivocalic se pronunță ca în cuvintele românești *ochi*, *plopi*, *pași*, *cerbi*, *nori* etc. Așadar, Rusi este antica denumire a Ucrainei, iar pe locuitorii ei, pentru a nu se confunda cu *ruși*, îi voi ortografia *rusuci*; cuvântul există și era folosit în Imperiul Habsburgic, alături de *rutean*, pentru a-i denumi pe ucraineni. În privința denumirii rusini, de aceeași părere este și cunoscutul lingvist clujean conf. univ. dr. Ioan Herbil (vezi „Curierul ucrainean" nr. 561-562, oct. 2026). (*C. Ir.*)

[2] Bulgarii sunt o populație de origine turcică, așezată la sfârșitul secolului al VII-lea în regiunea de nord-est a Bulgariei de astăzi. (*C. Ir.*)

[3] Aluzie la romanul polițist „Câinele din Baskerville" al lui Sir Arthur Conan Doyle, în care eroul principal este detectivul Sherlock Holmes. (*C. Ir.*)

Emil SIMION

INTERVIU cu ION COZMEI

Emil Simion: *Stimate domnule doctor Ion Cozmei, aş începe acest interviu cu un titlu din „Cuvânt înainte" semnat de şevcenkologul bucureştean Magdalena Laszlo Kuţiuk, în volumul „Tinerele mele gânduri" de Taras Şevcenko, traducere din limba ucraineană pe care aţi realizat-o în 2005: „În ce priveşte valoarea traducerilor lui Ion Cozmei, trebuie să subliniem că suntem pentru prima dată în faţa unor versuri întocmite de un vorbitor nativ de limbă ucraineană din ţara noastră, el însuşi un talentat poet român. Traducerile din culegerea de faţă sunt îndeajuns de fidele faţă de originalul ucrainean, depăşind cu mult tălmăcirile altor traducători din spaţiul literar românesc." De aici, prima întrebare, şi anume: când a început să vă încolţească în suflet preferinţa şi pasiunea pentru versurile Marelui Cobzar?*

Ion Cozmei: Stimate domnule Emil Simion, scriitor bine cunoscut în spaţiul bucovinean. Îmi amintesc că în anul 1985 am primit în dar de la scriitorul ucrainean de cetăţenie română Mykola Corsiuc, din Bucureşti, ediţia „Cobzarului" apărută în acelaşi an la Kiev, dar şi cele două dicţionare, ucrainean-român şi român-ucrainean, care m-au apropiat de poezia lui Şevcenko. Eu sunt vorbitorul unui grai ucrainean din satul Călinești-Cuparencu, dar traducând-l pe Şevcenko cu ajutorul dicţionarului am însuşit şi limba ucraineană literară. Primele traduceri din poezia lui Şevcenko s-au petrecut în satul Călinești-Enache, satul natal al soţiei mele, şi au apărut la Editura „Moldova" din Iaşi, sub titlul „Marele Cobzar". Cel care a scris pozitiv despre această apariţie editorială a fost profesorul şi criticul literar Ioan Chideşciuc, sub titlul „Încă un pas spre receptarea fidelă a lui Şevcenko", din care aș cita următoarele fraze: „Deşi ediţiile lui Victor Tulbure s-au bucurat de girul unor mari personalități, precum Mihail Sadoveanu, Mihai Beniuc – dintre scriitori, și Dan Horia Mazilu – dintre exegeți, principalele acuze care i se aduc traducătorului de către Ion Cozmei, un poet de expresie românească, dar un bun cunoscător al limbii lui Şevcenko, sunt următoarele: „Ne simțim datori să observăm, confruntând originalul cu varianta românească a lui Tulbure, că traducerea „Cobzarului" abundă în nesincronizări, devieri de sens, omiteri de sintagme sau de pasaje întregi, nerespectarea exactă a ritmului și rimei, sporirea numărului de versuri". (...) „Ion Cozmei îndrăznește o confruntare directă cu cititorul „avizat sau neavizat", cum apreciază el însuși, și oferă o ediție bilingvă Şevcenko, punând, ostentativ, traducerea sa față-n față cu originalul ucrainean. Intenția sa novatoare şi reconsideratoare se observă chiar din titlul întâiului volum cu cele zece texte poetice, care se prezintă sub genericul „Marele Cobzar". Remarcăm renunțarea la titlul original al lui Şevcenko, „Cobzarul", din dorința evidențierii unei duble valori: a poeziei genialului poet ucrainean – opera sa este o realizare artistică deosebită, distinctă în rândul creatorilor de literatură universală, şi a poetului care, asemenea lui Homer, nu este doar un aed al Ucrainei, ci şi al întregului mapamond, căruia îi dezvăluie cu atâta simplitate şi căldură sufletească epopeea unui popor slav, ce şi-a croit cu sacrificii mari soarta, de-a lungul Niprului, acolo în stepa cea largă dintre gurile Donului şi marea cea albastră.

Sintagma „Marele Cobzar" propusă de Ion Cozmei cititorului român vizează tocmai acea calitate a lui Şevcenko – cum aprecia Dan Horia Mazilu – de „poet naţional al Ucrainei" căci „nimeni nu-şi poate închipui pe Şevcenko fără Ucraina, tot aşa cum nimeni n-ar recunoaşte Ucraina fără Şevcenko". Dumnezeul geniului l-a sorbit din popor, asemenea lui Eminescu al nostru, să-l facă un artist de excepţie, poet şi pictor cu o sensibilitate rar întâlnită, el fiind „ultimul dintre cobzarii orbi şi primul dintre maeştrii cuvântului". (...) „Ne putem închipui ce răspundere îşi asumă un traducător al lui Şevcenko în faţa unei opere atât de complexe, profunde şi rafinate, unde fiecare cuvânt ascunde câte o taină a existenţei umane, devine un cod spiritual al inimii noastre, o punte între noi şi Dumnezeu". „Aşadar „micul cobzar" din Călineştii Eminovicilor, Ion Cozmei, autor al mai multor volume de poezie în limba română, se avântă pe urmele „Marelui Cobzar" universal şi alege pentru început, preferenţial, zece poeme şevcenkiene: *Testamentul*, *Gânduri/Meditaţii (I-V)*, *Fata vrăjită (Nebuna*, la Victor Tulbure), *Slujnica*, *Ivan Pidkova şi Haidamacii*, restul operei poetice urmând să apară până în anul 2004, anul aniversării unei naşteri rotunde a poetului.

Toate poemele traduse sunt capodopere, în felul lor reprezentând diapazonul fidel al creaţiilor polivalente şi chiar contradictorii şevcenkiene, ca rezultat al căutărilor intelectului şi spiritului unui gânditor nepereche, care inexplicabil îşi alege meditaţiile drept liant unificator ce străbate întreaga sa creaţie poetică, proza şi dramaturgia. Ele demonstrează că Şevcenko „este poetul marilor disonanţe care se armonizează în închipuirea lui despre om, în idealul lui despre om (...) ideal universal şi în acelaşi timp naţional, cu dominaţia sinelui."

Citind „Cobzarul" bilingv ucrainean – român, pus la dispoziţia cititorului din România de către I. Cozmei, rămâi de-a dreptul uimit de reuşita sa şi nu-ţi vine a crede că e posibilă o apropiere atât de mare faţă de originalul comparativ cu varianta (clasică!) V. Tulbure, care realizează mai degrabă o semitraducere sau o traducere cvasiliberă, păstrând sau recreând doar atmosfera şevcenkiană, cum bine afirmă în *Argumentul* său Ion Cozmei. Este cu siguranţă un pas câştigat spre o sporită fidelitate, receptare a operei marelui romantic slav de către cititorul român, o reconsiderare a acestuia, care privită în forma ei de până acum, constituie, vrei nu vrei, o pagubă spirituală. Volumul se deschide cu o poezie-etalon din creaţia maturităţii poetice şevcenkiene, *Testamentul* (1848), inclusă de poet într-o proiectată carte rămasă în manuscris, *Trei ani*, dincolo de care se ascund taine neexplicate încă de nimeni, căci proiectul conţinea 33 de piese corespunzătoare vârstei lui Hristos, fiind probabil un cod al perfecţiunii. Ea este scrisă la 25 decembrie, ziua naşterii Domnului şi ziua înălţării soarelui, ceea ce mutatis-mutandis poate semnifica şi Ziua Naşterii Ucrainei. Avem de-a face, aşadar, cu o poezie simbol a întregului „Cobzar", care ne dezvăluie specificul operei poetului, „natura graţiozităţii rare spre simplitate".

Atât la Tulbure, cât şi la Cozmei, *Testamentul* sună frumos, apropiat de original, dar, inexplicabil, la primul, din necesitatea rimei, apare, inexistent la Şevcenko, „Şi nu-mi fac nici cruce", iar la Cozmei *Testamentul* duce către Dumnezeu „plânsul", în loc de „rugă", şi, tot din necesitatea rimei procedează similar înaintaşul cu răstălmăcire „Eu nu cred într-însul", ori Şevcenko scrie „Şi-mi voi duce ruga/ Către Dumnezeu... căci altfel/ Eu nu-l cunosc". Trebuie precizat, din capul locului, pentru cine nu ştie sau nu vrea să ştie, că Şevcenko nu a fost ateu, ci, dimpotrivă, a fost şi rămâne un mare credincios, care l-a slujit pe Dumnezeu cu toată credinţa şi puritatea sa sufletească, asemenea *Cobzarului Perebendea,* singurul capabil să intre în relaţie cu Cel de Sus pe mormintele din stepă, să comunice cu El şi să desprindă taina cuvântului său.

Gândurile/ Meditaţiile I-IV, precum şi *Gânduri ale mele, gânduri (V)*, cum am afirmat, nu sunt unice în poezia şevcenkiană, ele fiind prezente ca vibraţii lirice ale sufletului neliniştit al poetului mai în toată opera, ca expresie a zbuciumului său interior ce ajunge deseori la paroxism, ca să-şi găsească alinare sau sfârşitul undeva în mijlocul naturii, sub cerul senin sau la marea albastră. Tema primelor patru meditaţii e dragostea neîmplinită, iar eroii lirici, cazacul şi iubita, sunt exponenţi ai acestor drame irefutabile cu ecouri largi ce afectează întreaga natură terestră (...). Traducerea *Gândurilor* şevcenkiene e încântătoare, reuşită pe deplin, limba fiind firească, cursivă, tonalitatea apăsătoare, deprimantă şi dulce în acelaşi timp.

La V. Tulbure nu apar acestea, apar în schimb versuri fabricate în dauna altora şi, mai ales, în meditaţia *Greu-prea greu e să trăieşti în lume* lui Şevcenko i se subtituie o imitaţie coşbuciană de tipul „duşmancelor", departe de tonul grav, dominant al textului original.

Ultima meditaţie, *Gânduri ale mele, gânduri*, conţine doar ca pretext drama iubirii neîmplinite, căci de fapt e vorba de drama dezrădăcinării pe care poetul o trăieşte acut la Petersburg (1839), la scurt timp după răscumpărarea sa din robie. Această capodoperă este tradusă aproape impecabil, fiind la înălţime ca şi textul original, cu stilul admirativ profund de adevărată odă în graţioasa-i evocare a „maicii Ucraina". Pe lângă meditaţii, primul volum conţine patru poeme arhicunoscute: *Fata vrăjită*, *Slujnica*, *Ivan Pidkova şi Haidamacii*, despre soarta tragică a îndrăgostiţilor, primele două, şi despre istoria glorioasă şi zbuciumată a Ucrainei, celelalte două, care alături de întreaga operă şevcenkiană l-au impresionat pe M. Sadoveanu, nevoit să mărturisească în prefaţa traducerii lui Victor Tulbure că-n ea şi-a găsit eroul (Nicoară Potcoavă) şi tot în ea a mai regăsit „acel sentiment de dragoste pentru cei mulţi şi obişnuiţi".

Poemul „Fata vrăjită" îşi redobândeşte titlul potrivit *(*faţă de *Nebuna* lui Victor Tulbure!) şi se deschide solemn, asemeni originalului, cu vestitul imn despre măreţia Niprului, simbol al măreţiei Ucrainei: „Suspină Niprul larg, se zbate/ Şi vântul şuierând turbat/ Apleacă sălcii-le-nalte, / Ridică valu-nvolburat./ Şi luna palidă-n vâltoare/ Prin nori se-arată când şi când/ Ca barca în albastra mare/ Ba apărând, ba dispărând./ Nu au cântat cocoşii încă/ Nimeni în jur nu glăsuia,/ Doar buhele ţipau în luncă/ Şi-arar arţarul scârţâia".

Drama fetei vrăjite se consumă pe fundalul Niprului istoric, iar poemul formal îi urmează cursul, cu strofe de respiraţie largă, când precipitate în stil popular, asemeni cântului şi descântului, când narativ-dramatice, asemenea vieţii, cu o rimă alternantă, când încrucişată, când asonantă, când paralelă sau monorimă, cu ritm şi măsură variate în funcţie de zbuciumul eroinei – elemente prozodice de care Ion Cozmei ţine seama întru totul, ba mai mult, respectă corespondența timpurilor, adeseori şi a formelor gramaticale, cu mici inerente scăpări de ordin lexical, semantic și mai ales simbolic. Ca să păstreze farmecul textului şevcenkian, e nevoit să adapteze expresii şi forme lexicale românești corespondente, fără să afecteze vreodată dimensiunea versurilor şi a poemului, fără a exagera ca Victor Tulbure, care măreşte poemul cu opt versuri!

Poemul *Slujnica*, dedicat mamei eterne, este pur si simplu de o fidelitate uimitoare, încât citindu-l ai zice că recunoşti prezența cobzarului valah, care desigur ar fi ştiut şi românește şi, poate, de aceea a ales-o pe Ana idealul devotamentului feminin, simbolul sacrificiului matern, povestindu-i drama: „Eu nu-s slujnică, nu-s Ana, /Eu... şi amuţeşte./ Plânge Marko şi se miră./ Ea din nou tresare./ Îl priveşte-adânc şi tainic /lacrimi varsă-amare./ Iartă-mă!-n străină casă/ Mi-am trăit eu drama.../ Iartă-mă, copile dragă, / Eu... eu îţi sunt mama./ Şi-a tăcut...".

În sfârşit, faptele din poemul *Haidamacii* ne sunt transmise prin gura cobzarului valah[5], martor ocular al evenimentelor, deşi sursa reală care i-a slujit lui Şevcenko în reconstituirea răscoalei din 1768 (Koliivşcina) împotriva şleahtei poloneze a fost chiar bunicul său, iar poemul – cum apreciază N. Tihonski – „izvorăşte direct din sufletul poetului. Aceasta nu e o legătură de versuri moarte, compusă de o minte şi-o pană rece; acesta e un cânt adânc interiorizat în sufletul poetului, întrupat în sunete vii, ce pătrund în profunzimile inimii noastre (...) cu adevărat cântat de un cobzar."

Prin urmare, în *Haidamacii* paginile se cântă, nu se citesc, deşi aici e şi poezie şi proză, dar totul e ritmat muzical, iar traducătorul are meritul incontestabil de a-i păstra structura vie, muzicalitatea originală şi în varianta românească, poemul întinzându-se în peste 60 de pagini. Atmosfera specifică creaţiei şevcenkiene e recreată prin folosirea unui lexic popular, deseori cu iz arhaic, iar multe dintre expresii, strigături, zicale au primit echivalenţe româneşti fără ca textul să sufere, ci, dimpotrivă, sa fie plăcut şi apropiat originalului şi, bineînţeles, cititorului.

Noua versiune a *Cobzarului* lui Sevcenko în româneşte îi restituie geniului ucrainean adevărata aură a unui mare romantic european, asemenea lui Eminescu, Byron, Schiller, Miczkiewicz, Puşkin, înfăţişându-l ca poetul celor mai profunde şi fine trăiri general umane, un biograf al inimii, un artist dintre cei mai rafinaţi, cu adevărat un mare cobzar universal.

Marele *Cobzar* ucraineano-român, apărut într-o ediţie elegantă a Editurii „Moldova", Iaşi, 1999, nu satisface nici pe departe nevoile cititorilor bilingvi cu cele 400 de exemplare şi se impune ca Uniunea Ucrainenilor din România, care a finanţat editarea cărţii, să ia măsurile de rigoare, întrucât opera lui Şevecenko – spun ucrainenii – e o sfinţenie, iar de cele sfinte toţi avem nevoie."

Emil Simion: *Aţi susţinut doctoratul cu o teză despre creaţia lui Taras Sevcenko și receptarea ei în limba română. Ce criterii, ce repere aţi avut în vedere atunci când l-aţi ales pe cel mai mare poet al Ucrainei?*

Ion Cozmei: Dragă domnule Emil Simion! Povestea tezei mele de doctorat e destul de interesantă. M-am înscris mai întâi la Universitatea din Cernăuţi, îndrumătorul de lucrare urmând să-mi fie profesorul universitar Grigore Bostan, membru de onoare al Academiei Române. Titlul lucrării mi-a fost sugerat de un alt membru de onoare al Academiei Române, profesorul universitar dr. Constantin Ciopraga, profesorul meu la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi. *Coincidenţe romantice la Eminescu şi Şevcenko.* Am susţinut chiar aspirantura cu *Fiolosofia lui Blaga.* Din motive obiective (examenele şi referatele trebuiau susţinute la Chişinău), m-am îndreptat spre Universitatea din Bucureşti, cu teza *Taras Şevcenko – poetul naţional al Ucrainei si receptarea lui în România*, sub îndrumarea profesorului universitar dr. Ion Petrică, pe care am absolvit-o cu menţiunea „Cum laudae" în anul 2006. De ce l-am ales pe Şevcenko? Este mai mult decât normal: aveam deja publicate cărţi de traducere din poetul naţional al Ucrainei, dar şi titlul primei lucrări din doctoratul de la Cernăuţi conţinea numele lui Şevcenko. Aşa că m-am aplecat pe activitatea celui mai mare scriitor al ucrainenilor de pretutindeni.

Şi nu-mi pare rău că prin teza mea de doctorat şi prin traducerile mele am devenit, potrivit şevcenkologilor din România şi din Ucraina, „cel mai bun traducător în limba română al poetului naţional al Ucrainei, Taras Şevcenko."

Emil Simion: *V-aș ruga să precizați câteva teme și motive din lirica sevcenkiană.*

Ion Cozmei: Potrivit lucrării mele de doctorat, l-am încadrat pe „Marele Cobzar" în rândul romanticilor europeni. Iată un citat din lucrarea mea de doctorat: „Cel care a revoluționat limba şi literatura ucraineană şi care a consfinţit adevărata conştiinţă naţională a poporului ucrainean a fost Taras Şevcenko, «cel mai mare scriitor ucrainean şi unul dintre cei mai însemnaţi reprezentanţi ai romantismului literar slav şi european», care nu a beneficiat, de-a lungul timpului, de o receptare critică axiologică şi obiectivă, opera sa poetică fiind marginalizată în favoarea literaturii ruse sau privită, de cele mai multe ori, doar din punct de vedere social, „revoluţionar", neglijându-se, aproape total, dimensiunea existenţială a mesajului său poetic, a spiritului său romantic, în concordanţă cu idealurile şi estetica romantică europeană (...). Este aproape de neînţeles că marii teoreticieni ai romantismului european (Albert Beguin, Philippe van Tieghem, Rene Girard, Gaston Bachelard) nici măcar nu pomenesc, în studiile lor, numele lui Șevcenko. Nu altfel s-a întâmplat şi în spaţiul literar românesc, unde numele şi opera lui Şevcenko au circulat cu parcimonie, deşi Constantin Dobrogeanu-Gherea, Zamfir Arbore şi N. Zubcu-Codreanu au popularizat în România poezia bardului ucrainean încă la sfârşitul secolului al XIX-lea. Probabil că viziunea sociologizantă impusă de Gherea asupra creaţiei şevcenkiene, viziune preluată, tezist, după 1945, de Mihail Sadoveanu şi Mihai Beniuc a influenţat inapetenţa exegeţilor români faţă de romanticul Şevcenko, tradus în româneşte timp de peste patru decenii numai de Victor Tulbure, poet cu un profund simţ prozodic, dar necunoscător al limbii ucrainene. Poate şi astfel se explică faptul că o reputată exegetă a romantismului în România, Vera Călin, profesor de literatură universală la Universitatea din Bucureşti, nici măcar în ediţia revăzută şi adăugită a studiului său despre romantism nu aminteşte numele lui Şevcenko, deşi estetica, istorismul, tipologia, folclorul, lirismul, spiritul satiric şi ironia romantică sunt trăsături esenţiale ale operei marelui ucrainean.

Surprinde, de asemenea, neincluderea romantismului ucrainean prin Şevcenko, în primul rând, în *Istoria literaturii universale* a lui Ovidiu Drimba, în cadrul capitolului *Romantismul în alte ţări*, unde îşi găseşte loc romantismul din Polonia, Ungaria, Finlanda şi Bulgaria.

Avem în faţă o monografie mai recentă despre un poet romantic din spaţiul slav, recunoscut şi apreciat la nivel universal, polonezul Adam Mickiewicz, semnată de Stan Velea. Realitatea istorico-literară a confirmat că marele poet polonez a înrâurit fundamental romantismul ucrainean, «care creează punţile unor interesante interferenţe literare pe făgaşul luptelor împotriva autocraţiei ruseşti pentru că, la fel ca şi în literaturile megieşe (cu excepţia literaturii ruse), bineînţeles, trăsăturile esenţiale ale acestui curent în Ucraina sunt lupta de eliberare şi renaşterea întregii spiritualităţi naţionale.» Aserţiunea lui Stelian Gruia întăreşte încă o dată «corespondenţele» romantismului polonez cu cel ucrainean: «De aceea, procesul de sedimentare a romantismului în ţara de pe Nipru se aseamănă foarte mult cu cel polonez, cu care dealtminteri se şi interferează adesea.»".

Emil Simion: *Există similitudini între creaţiile celui mai mare poet român, Mihai Eminescu, şi ale celui mai mare poet al ucrainenilor de pretutindeni, Taras Şevcenko. Dacă da, atunci ar fi binevenite câteva exemple din partea dumneavoastră.*

Ion Cozmei: Din moment ce atât Taras Şevcenko, cât şi Eminescu aparţin curentului literar romantism, multe din motivele esteticii romantice le sunt comune celor doi titani ai literaturii universale. Natura este predominantă în creaţia celor doi poeţi naţionali, în mijlocul căreia se petrec cele mai variate dimensiuni ale existenţei telurice, în primul rând iubirea. In mijlocul naturii se simt bine personajele principale ale marilor poeme şevcenkiene (*Fata vrăjită*, *Maria*, *Perebendea*, *Katerina*, *Ivan Pidkova*, *Hamalia*, *Slujnica*, *Haidamacii* etc.) sau eminesciene *(Luceafărul*, *Scrisoarea III*, *Lasă-ţi lumea*, *Călin (File din poveste)*, *Lacul* etc.).

Folclorul constituie un nesecat izvor al tematicii şevcenkiene şi eminesciene, aşa cum istoria dă viaţă marilor teme romantice. Visul este un motiv reprezentativ pentru cei doi mari creatori de geniu, cu specificarea că la Şevcenko visul are o conotaţie socială, iar la Eminescu predomină „sufletul romantic şi visul".

Emil Simion: *Dacă Taras Şevcenko este bine receptat în România, se poate spune acelaşi lucru şi despre Eminescu în Ucraina?*

Ion Cozmei: Este o întrebare mai sensibilă, eu intrând chiar într-un conflict bilateral cu profesorul român de etnie ucraineană Ioan Rebuşapcă de la Universitatea din Bucureşti, după apariţia cărţii dumnealui, „Modernitatea clasicilor". Articolul meu publicat în „Curierul ucrainean" din Bucureşti, dar şi în revista „Convorbiri literare" de la Iaşi, purta un titlu zeflemitor, „Trudind din greu la Eminescu", eu contestând retraducerea din limba ucraineană în limba română a textelor eminesciene, printr-o viziune proprie. Au existat şi există şi azi în Ucraina traducători din Eminescu. Am în faţă un volum bilingv „Poezii" de Mihai Eminescu, la Editura „Elion", din Bucureşti, 2000, ediţie îngrijită de Mihai Mihailiuc, cu un cuvânt-înainte semnat de Dan Horia Mazilu, în care sunt incluşi toţi traducătorii în limba ucraineană: cel mai cunoscut este profesorul de la Universitatea din Kiev Andri Miastkivskyi, dar volumul mai cuprinde şi pe următorii traducători: Volodymyr Kolomieţ, Mykola Ihnatenko, Mychailo Mychailiuk, Ivan Puciko, Terenti Masenko, Consteantyn Başenko, Abram Caţnelson, Petro Zasenko, Vasile Şveţ, Anatol Şcerbak, Maksym Rylskyi, Mykola Korsiuk, Mykola Upeniek, Iaroslav Şporta, Volodymyr Sosiura, Hryhori Usaci, Nina Matviciuk, Hryhori Kociur, Ştefan Chelaru. Poemul „Luceafărul" este tradus exemplar de contemporanul de la Cernăuţi Vitali Kolodi, premiat şi de Anatol Strejeniuk de la Odesa. O bună cunoscătoare de limba română este contemporana de la Kiev Tamara Nosenko, ea fiind cea care m-a introdus cu un articol pertinent în Enciclopedia lui Şevcenko, apărută în 12 tomuri la Kiev, chiar în anul 2014.

(*Va urma*)

ISTORIA SECRETĂ A PATRIARHIEI MOSCOVEI

(Continuare de la pag. 5)

„Iurii, îngrijorat de rușinea fiului său, și-a spus în sinea lui: «Oare nu s-o găsi un petic de pământ în Rusi pentru mine și pentru copiii mei?... Synoveţul meu Iziaslav, năvălind asupra mea, stăpânirea mea a ruinat-o și a trecut-o prin foc, ba l-a alungat și pe fiul meu din Rusi și nici stăpânire nu i-a dat și pe mine m-a acoperit de rușine.»".

„Synoveț" înseamnă nepot. În cazul de față, marele cneaz al Kievului Iziaslav Mstyslavyci. Amintesc că Iurii Dolgorukii era „îngrijorat de rușine" la Suzdal, adică nici el însuși nu considera acest oraș și acest teritoriu ca făcând parte din Rusi.

În continuare, ne vom ocupa în mare parte de teritoriul Rostov-Suzdal, ca „inimă" a viitoarei Moscovii. Moscova propriu-zisă, conform versiunii oficiale rusești, fusese fondată de către Iurii Dolgorukii în anul 1147, dar, în realitate, probabil, de-acum în timpul stăpânirii mongole, nu mai târziu de 1277, când în letopiseț este amintit primul cneaz moscovit Daniil, fiul lui Aleksandr Nevski, cel pe care, după cum se povestește, îl înfiase hanul Batu Han (ortografiat uneori Batu Khan – *nota mea, C. Ir.*) și care fusese frate de sânge al prințului Sartak, moștenitorul tronului mongol. Tocmai aici apăruse prima episcopie, apoi mitropolie și, în sfârșit, patriarhie, căreia îi este dedicată această carte. Trebuie spus că istoricii epocii sovietice făceau totuși o diferență clară între Rusi și ale ei provincii-colonii. Ei o numeau „Rusi în sens restrâns". Diverși istorici (academicienii Petro Tolociko și Boris Râbakov, doctorul în științe istorice Arseni Nasonov) au conturat, cu mici diferențe, granițele statului Rusi, însă, în general, ele sunt cele amintite de mine mai sus: teritoriile Kievului, ale Cernihivului, ale Periaslavului etc.

Rusia kieveană și Zalissia (viitoarea Moscovie) nu au avut nimic în comun nu numai în plan etnocultural, dar nici în cel economic. Și-apoi, ele aveau limbi diferite, credință diferită, îmbrăcăminte diferită și tehnică agrară diferită. Zalissia a fost pentru multe secole parte a ulusului Djuci, care în istoriografia rusă este numit și astăzi Hoarda de Aur. Această denumire – acuși vom lămuri această problemă – nu este folosită nicăieri, în afară de Moscova, ea provine de la vârful de aur al cortului de ceremonie al hanului, în care stăpânul îi primea în audiență pe ambasadorii străini și pe supușii proprii. În acel cort împodobit cu aur, în semn de supunere, ca niște sclavi, cnejii moscoviți intrau în patru labe.

Istoricii de acolo s-au străduit cu încăpățânare să găsească o „urmă slavă". Dar nu au reușit și nu reușesc. În decursul anilor 1851-1854, a avut loc Expediția arheologică de stat rusă, condusă de celebrul conte Alexei Uvarov, fondatorul Societății Arheologice din Moscova; expediția a efectuat pentru prima dată în istorie săpături arheologice în zona fostelor teritorii Rostovo-Suzdale (actualele regiuni Moscova, Ivanovo, Riazan, Kursk), în care s-au găsit numeroși tumuli din secolele VIII-XIII.

Între acești tumuli, expediția nu a descoperit nici măcar un singur mormânt slav. Chiar și „normande" au fost găsite foarte puține. N-a găsit urme de slavi nici Aleksei Hatțuk, membru al Societății Arheologice din Moscova. Cunoscutul antropolog Feodor Pavlovici Landțert, profesor la Academia Imperială de Medicină Militară, cercetând 5 cranii, pe care i le-a trimis Uvarov, a comunicat că ele nu aparțin slavilor. Concluziile lui Landțert au fost confirmate și de alți antropologi, îndeosebi de academicianul Karl Maksimovici Ber.

De aceea, falsificatorii istoriei nu au avut încotro și au inventat mitul despre krivici și viatici, ba și mitul despre „migrarea" în secolele XI-XIII a populației slave din Rusi în ținuturile sălbatice ale Zalissia. Pe aceste mituri se bazează până în prezent acea „istorie" despre „Nord-Estica Rusi", precum un colos cu picioare de lut: îl atingi cu degetul cel mic și se prăbușește cu mare zgomot. Unii dintre autorii acestui mit sunt în viață și azi. De pildă, Vladimir Andreevici Kucikin, un destoinic leninist-stalinist, ultimul secretar al comitetului PCUS[4] din Institutul de Istorie a URSS de pe lângă Academia de Științe a URSS. Când scriam această carte, el avea 89 de ani, însă dacă a rămas tovarăș sau acum e domn nu știu, dar Vladimir a continuat neobosita sa muncă la „Lumea rusă", conducând Centrul de istorie a Anticei Rusi din Institutul de istorie rusă al Academiei de Științe a Rusiei.

Toți aceștia au spălat radical creierul colectiv al rușilor și, individual, al fiecăruia dintre ei. Sunt prea puțini cei care se îndoiesc de existența acelei „Nord-Esticei Rusi". Dar și în Ucraina sunt destui adepți ai „Lumii ruse" și ai „Nord-Esticei Rusi". Înzorzonați cu decorații și titluri științifice, elevi ai odiosului academician Petro Tolociko, ocupă posturi universitare și în diverse academii, unde apără cu îndârjire pseudoștiințificele teorii moscovite.

Iar acum, când am luat cunoștință pe scurt despre teritoriile și poporul, unde se va ridica încruntat mohorâta Patriarhie a Moscovei (pe parcurs, vom da noi detalii), să trecem la tema cărții noastre.

[4] PCUS – Partidul Comunist al Uniunii Sovietice. (*C. Ir.*)

(*Continuare din nr. 89*)

În încăperea mare de primire erau mulți invitați. Unii jucau cărți, alții jucau șah, iar alții discutau liber la un pahar.

Într-o parte a încăperii, lângă o fereastră mare acoperită cu flori, Oreadyn descoperi un loc liber și, aproape neobservați, ne-am dus amândoi într-acolo. Îmi apropie un fotoliu, iar pentru sine își trase un scaun.

Nu m-am așezat. Întorcându-mă spre fereastră, am încercat să-mi stăpânesc emoția care mă copleșise atât de tare, încât aproape că plângeam. Nu m-am simțit niciodată atât de umilită și de înjosită ca în această seară și niciodată asta nu m-a durut atât de tare ca în acest moment!

– Întotdeauna te aperi așa? – întrebă el, apropiindu-se de mine și încercând să-mi surprindă privirea.

N-am putut să-i răspund. Strângând din dinți și încercând să-mi rețin lacrimile care îmi năvăleau în ochi, m-am retras de lângă el în spatele unor leandri deși, ce stăteau acolo ca un zid viu și ne despărțeau de ceilalți oaspeți, și mi-am șters pe furiș lacrimile.

El însă observă acest lucru și se opri imediat lângă mine.

– Dumneata plângi, – spuse el cu o voce emoționată. Văd că eu sunt de vină pentru acest incident și îmi pare nespus de rău!

L-am contrazis, clătinând din cap în tăcere.

– Nu? Ah, da, am simțit asta! Încă de la începutul acestei seri am simțit-o. Îmi pare cu atât mai rău, încât, întâlnindu-te...

El nu duse fraza până la capăt. Cuprinsă din nou de o nespusă durere care mă cuprinse brusc, precum un val puternic, multă vreme înăbușit, mi-am acoperit repede fața cu mâinile, așa cum făceam când eram copil, atunci când mă cuprindea o suferință profundă – și un geamăt surd, abia perceptibil, mi se smulse printre buzele strânse.

– Și spui că nu? – zise el cu glasul tremurând de emoție. – Dar eu știu... liniștește-te! Te rog, liniștește-te!... De data asta, numai de data asta, fă-o pentru mine!

Îmi desprinse cu blândețe mâinile de pe față și le apăsă cu pasiune de buzele sale.

– Te implor! Te implor așa cum îl implori pe acela pe care îl iubești! Înțelegi? Cel pe care-l iubești iubește!

Era prea mult pentru o singură clipă. Mă trase spre el cu un gest înflăcărat, iar eu mi-am plecat fără să vreau obrazul pe pieptul său.

Plângeam?

Nu mai știu. Cuprinsă de milă, de emoție și de un sentiment nespus de frumos, copleșitor, aproape că nu mai eram conștientă de mine însămi. Știu doar că el îmi mângâia insuportabilul păr lung cu multă blândețe, ca o mamă, cu o mână tandră și plină de iubire, și că îmi vorbea cu o voce joasă și înăbușită, rostind cuvinte liniștitoare și amabile, dar care, în același timp – Doamne! – mă tulburau și mă înfiorau în chip ciudat. Cuvinte pe care le spui copiilor mici, iubiți cu o dragoste fără margini...

Apoi i-am simțit buzele pe frunte, pe mâini, pe păr; am simțit cât de puternic îi bătea inima, i-am simțit sufletul tulburat – și mi-am revenit. Cuprinsă de un val fierbinte de rușine și de spaimă, m-am tras înapoi, întorcându-mi fața înfierbântată spre umbră, ca să nu mi-o vadă.

Dar el era ca amețit.

Îmbrățișându-mi mijlocul cu brațul, își înfipse privirea arzătoare în chipul meu.

– Mai stai puțin, rusalcă[1]! – șoptea el cu pasiune. – Încă o clipă, doar una! Încă o clipă! Acum iubesc! Până acum n-am iubit niciodată. Nici tu, nu-i așa? Spune-mi, porumbițo, nici tu?

– Nici eu, până acum nu am iubit niciodată!

– Atunci să ne iubim! – șopti el...

Îmi săruta, abia atingându-le, vârfurile degetelor (fața mi-o ascundeam), mângâindu-le și strângându-le la piept.

– Lasă-mă – zicea el, – să mă satur de această clipă pentru tot timpul în care nu m-a iubit nimeni... și pentru mult timp de-acum înainte! Mâine plec!

– O, Doamne! Nu poate fi adevărat!

– Nici eu n-aș vrea asta.

– Atunci, rămâi!

– Aș rămâne, porumbița mea, și aș avea grijă de tine, dar sunt nevoit să plec!

– Acum, Oreadyn?

– Chiar acum, când te-am găsit, rusalcă preafrumoasă! Când nu ți-aș mai da drumul niciodată din mâinile mele, când te-aș iubi și m-aș îmbăta cu dragostea ta!

Eu stăteam pe fotoliu, indiferentă la rumoarea din jur, și ascultam cuvintele lui cu atenție, cu ochii larg deschiși, arzând de emoție. Nici el nu mai vedea pe nimeni în afară de mine. Stătea aproape de mine și îmi vorbea în șoaptă, spunând că n-a văzut niciodată o ființă cum sunt eu. Că s-a îndrăgostit de mine din prima clipă în care m-a văzut și că nu mă va uita niciodată. Nu știa că soarta mea e atât de lipsită de speranță, că mediul în care trăiam îmi era atât de potrivnic. O ura pe mătușa mea; ar fi fost în stare s-o sugrume pe scorpia aia, pe femeia aia ticăloasă! Nu, nu există pe lume ceva mai dezgustător ca o femeie lipsită de simțire, fără finețe sufletească, cu vederi seci și exclusiv practice... Iar eu, preafrumoasa lui sirenă, prințesa lui, cu o conștiință „gingașă ca o pânză de păianjen”, crescusem sub ocrotirea și grija ei nemijlocită și trebuise să mă hrănesc cu iubirea ei! Mai bine să calc în picioare acea „iubire” și să nu mă plec sub puterea nimănui, dar a nimănui! Înțeleg bine asta? Doar (el zâmbi frumos), doar sub puterea lui!... Iar eu i-am întins mâna.

– Viitorul este al nostru, – spuse el cu ochii strălucind, – și când îmi voi atinge țelul, voi veni! Și îl voi atinge! Oricât de „nestatornic și de viclean” aș fi, totuși, în unele privințe știu să rămân credincios! O să vezi, porumbițo!

Într-adevăr, voiam să văd și știam că voi vedea, o simțeam cu tot sufletul, cu toată ființa mea. O, Doamne, ce bine se aranja totul! Numai să plecăm de-aici cât mai repede, cât mai repede, să așteptăm „amiaza”... Ah, eram atât de fericită, atât de pătrunsă de el, de ființa lui, de fiecare cuvânt al lui, încât mă revărsam din mine însămi asemenea mării care își revarsă apele peste țărmuri.

– De s-ar întâmpla cât mai repede, Oreadyn! – am spus eu, ațintindu-mi privirea asupra chipului lui frumos și inteligent (ca să mă „satur” și eu, după cum spunea el). – Vreau să trăiesc o viață frumoasă, Vasyleciko! O, tu nu știi, nu poți să știi! De ce se întâmplă asta – șopteam în grabă, – de ce nu-mi poți auzi sufletul în această clipă? Ai auzi o melodie cum n-ai mai auzit niciodată în viața ta. O, Oreadyn! – am izbucnit în râs de fericire. – Te iubesc foarte mult! – Mâna lui atârna de brațul fotoliului, delicată, albă, cu degete subțiri, aproape feminine; am apucat-o așa cum făceam cu mâna bunicii, stăpânită de o mare bucurie, și am strâns-o cu înflăcărare la piept. – Când îți vei atinge scopul, te vei întoarce! O, ce mândră sunt!... Eu sunt prințesa ta... nu-i așa? A ta, Oreadyn! – Și am râs iar, ca un copil zburdalnic.

– A mea! Cât e de ciudat că nu ne-am cunoscut până acum!

– Și acum, deodată, ne-am cunoscut atât de bine! Ah, Oreadyn, abia acum simt ce frumoasă e viața!

– Iar eu simt că iubirea este o forță atât de puternică!

– Noi ne-am văzut doar de șase ori, iar azi ... închipuie-ți!

Și zâmbetul vesel, involuntar îmi încremeni pe buze, cuvintele îmi pieriră... În pragul încăperii noastre se iviră două figuri: Lena împreună cu o doamnă. Amândouă se apropiau de noi. Doamna în vârstă își miji ochii, de parcă nu m-ar fi recunoscut bine, după care privirea ei se mută asupra lui. Lena își purta capul la fel ca mătușa.

– Unde mi-e pelerina? – strigă ea grosolan. – Adu-mi-o aici și hai acasă! Te cheamă mama chiar acum, pentru că ne așteaptă trăsura domnului M.!

Odată cu mine se ridică și Oreadyn și eu l-am privit. Pe buzele lui juca un zâmbet, iar ochii lui se fixară cu dușmănie pe fața aprinsă a verișoarei mele.

– Deci, domnișoara Verkovycivna trebuie să plece chiar acum? – întrebă el ironic.

– Așteaptă trăsura!

– Aha, trăsura!

Ca doborâtă dintr-o lovitură, ca și cum m-aș fi vestejit pe dată, m-am întors spre el. Mâine, adică peste câteva ore, el va pleca! Fericirea mea s-a sfârșit! I-am întins mâna în tăcere, iar el mi-a strâns-o de asemenea tăcut. Îi ardeau ochii, iar eu simțeam că în mine se petrece o schimbare. Într-adevăr, fericirea mea se sfârșise! Apoi ne-am despărțit. Ca prin vis, m-am întors să-l mai privesc o dată. Stătea în același loc, fără a-și lua privirea de la mine... O, nu voi uita niciodată acea privire! O sălbatică disperare mă cuprinse și din piept mi se smulse un strigăt. De ce n-am rămas lângă el? De ce? Doar îl iubeam, îl iubeam, îl iubeam! Eu sunt prințesa lui!...

(Va urma)

Traducere din limba ucraineană
de ***Cristina Silaghi (Bumbar)***

[1] În mitologia slavă, duh al apelor, câmpiilor și pădurilor care apare sub chipul unei tinere fete ce-i atrage pe tineri pe fundul apelor, înecându-i. (N. tr.)

Ecouri ucrainene
ISSN 2668-7615
ISSN-L 2668-7615
www.uur.ro

Redactor-șef – *Mihaela Herbil*
Redactor – *Corneliu Irod*
Tehnoredactor – *Iryna Moisei*

Colegiul redacțional: *Ioan Herbil, Ioan Reboșapcă, Mihai Traista, Cristina Silaghi, Jessica Bilcec*

Adresa redacției:
Str. Radu Popescu 15, Sector 1, București
Tel./fax: +40 21.222.07.37
E-mail: *ecouri.ucrainene@uur.ro*

Responsabilitatea conținutului materialelor publicate revine, în totalitate, autorilor acestora.